

Santa Cristina d'Aro. Llocs d'història

Dotze espais que ens permeten
viatjar al passat (2700 aC - 1963)

Santa Cristina d'Aro. Llocs d'història

Dotze espais que ens permeten
viatjar al passat (2700 aC - 1963)

Autor dels textos
Jordi Gaitx Moltó

Autor dels dibuixos
Gabriel Martín Roig

Col·lecció
Temes Cristinencs, núm. 4

Idea de la col·lecció i coordinació
Jordi Gaitx Moltó

Edició
**Ajuntament de Santa Cristina d'Aro
Arxiu Municipal**

Grafisme i maquetació
Dosis, Projectes Gràfics

Impressió
Palahí Arts Gràfiques

Agraïments
**Joaquim Alvarado, Marc Auladell, Gerard Bussot,
Marc Camps, Ferran Chueca, Josep Colomer, Albert
Fontanet, Albert Gamundi, Ricard Herrero (e. p. d.),
Glòria Jara, Gabriel Martín, David Miret, Montserrat
Moli, Susanna Parals, Miquel Royo, David Segarra, Jordi
Taberner, Núria Viñas.**

Dipòsit legal Gi 2075-2015

Qualsevol part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny
i les fotografies, pot ser reproduïda, emmagatzemada i/o
transmesa sempre i quan se'n citi la procedència.

Sumari

Presentació	4
Xavier Sala i Congost. Alcalde de Santa Cristina d'Aro Josep Xifra i Deulofeu. Primer tinent d'alcalde	
Introducció	5
Jordi Gaitx Moltó. Tècnic de l'Arxiu Municipal	
01. La Cova d'en Daina (2700-2200 aC)	6
02. La plana Basarda (350-50 aC)	8
03. El temple de Malvet (500-975)	10
04. El castell de Solius (1050-1374)	12
05. L'església de Santa Cristina d'Aro (1374-1550)	14
06. El molí d'en Provensal (1550-1652)	16
07. L'església de Santa Agnès de Solius (1715-1783)	18
08. El poble de Romanyà de la Selva (1808-1814)	20
09. L'edifici del primer Ajuntament (1857-1890)	22
10. El baixador de Bell-lloc (1892-1914)	24
11. El barri de la Teulera (1930-1939)	26
12. El paratge de Canyet (1946-1963)	28
Bibliografia i fonts principals	30
Situació geogràfica	31

Presentació

El nou exemplar de la Col·lecció de Temes Cristinencs es fixa, aquesta vegada, en els llocs d'història del nostre municipi. És a dir, els espais on van ocórrer esdeveniments rellevants per al futur de Santa Cristina.

Us presentem una relació de dotze llocs de gran valor patrimonial perquè a través seu s'explica una època. Són indrets que acosten la nostra història a la ciutadania del present.

Si som conscients d'on venim, construirem millor el futur del nostre municipi. Per això us proposem endinsar-vos en la mirada retrospectiva que ofereix aquesta nova publicació.

Xavier Sala i Congost
Alcalde de Santa Cristina d'Aro

En anys anteriors, el servei d'arxiu de l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro ens va oferir, en sengles quaderns, un breu resum de la nostra història local i un recull de personatges històrics. Aquest nou quadern ve a ser un complement dels dos anteriors, ja que ens apropa al nostre passat no a través dels fets, ni dels seus protagonistes, sinó que ara ho fa a partir dels seus indrets. Per això n'hem dit llocs d'història.

Es tracta d'edificis, veïnats, jaciments o paratges que encara existeixen a dia d'avui. Per això, aquest quadern és una invitació a passejar-se pel nostre terme municipal amb ulls oberts al coneixement del passat.

Josep Xifra i Deulofeu
Primer tinent d'alcalde

Introducció

El nou quadern dels Temes Cristinencs, que ja és el quart, està fortament relacionat amb els dos anteriors: *Història de Santa Cristina d'Aro i Personatges històrics*. Continua presentant-nos la història cristinenca, però ara des d'uns testimonis molt més materials: els llocs, i no pas els fets desdibuixats o els seus oblidats protagonistes.

Aquests llocs d'història van acollir esdeveniments que van marcar un abans i un després en l'evolució de Santa Cristina d'Aro. Es tracta de llocs que sintetitzen una època. Observar-los és comprendre qui érem en un moment determinat; és reviu la història.

La nostra proposta té la intenció d'oferir un viatge per les diferents civilitzacions, cultures i societats que han habitat el nostre terme municipal, des de la prehistòria fins al present, tot resseguint les restes materials encara existents.

Aquesta invitació s'articula a partir de dotze punts repartits per tot el terme. De cadascun d'aquests indrets, des de l'Arxiu Municipal

n'hem reunit la bibliografia existent, la documentació primària que ens en parla i les seves imatges. Una síntesi de tot aquest treball fet al llarg de l'any és el quadern que teniu a les mans.

També hem encarregat expressament dotze dibuixos a l'il·lustrador Gabriel Martín, perquè ajudin a comprendre com eren aquests llocs a l'època en què es van erigir en protagonistes de la història. En Gabriel s'ha informat, ha visitat els llocs, ha "llegit" les pedres i ha fet una proposta gràfica sobre com havien de ser en el moment en què els expliquem. La nostra sorpresa serà comprovar com aquests han canviat amb els anys.

Ens agradaria pensar que aquest nou volum serà del vostre interès. Al cap i a la fi, voldríem creure que cadascun dels monogràfics d'aquesta col·lecció contribueix a consolidar l'edifici del coneixement local.

Jordi Gaitx Moltó

Tècnic de l'Arxiu Municipal

La Cova d'en Daina (2700-2200 aC)

Una tomba col·lectiva neolítica

La Cova d'en Daina és un dolmen, és a dir, una construcció de pedra de caràcter funerari pròpia del final del neolític (5500-2200 aC). Com qualsevol altre dolmen, estava destinat a allotjar les restes mortals dels habitants d'una determinada comunitat. En el seu cas, suposadament s'hi van sepultar les despulles dels habitants d'algun assentament de l'actual zona de Romanyà.

Els poblats d'aquesta època es basaven en una economia agrícola i, amb el temps, també ramadera. Solien dominar un territori d'uns pocs quilòmetres quadrats, proper a algun curs d'aigua. Els habitants d'aquesta època es van acostumar a fabricar els seus propis utensilis de ceràmica, i el fet que construïssin tombes tan complexes demostra que retien un cert culte als morts.

Als dòlmens, els difunts hi eren enterrats amb els seus aixovars: fletxes, eines de sílex, collarets, ceràmica, etc. A banda de la cambra funerària, tenien un passadís o corredor que hi donava accés. Tant la cambra com el passadís eren fets de grans lloses de pedra verticals, sovint de granit, i, al seu damunt, descansaven unes altres lloses horitzontals. Tot plegat es cobria amb terra i roques, formant un túmul.

A Santa Cristina coneixem dos dòlmens més: el del Mas Bousarenys i les Pedres Dretes d'en

Lloveres, tots a les Gavarres. De fet, en tot el massís n'hi ha més de vint.

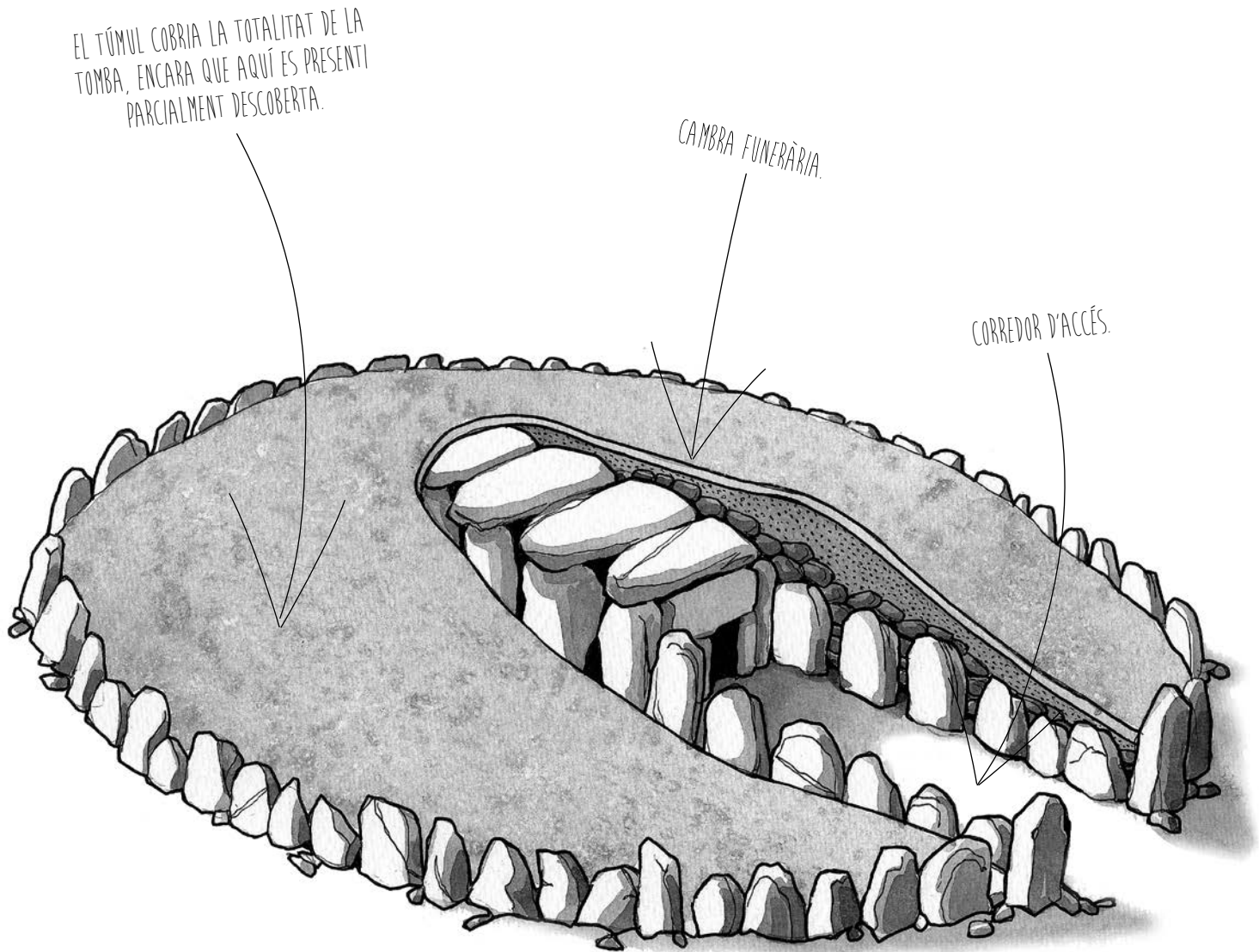
Els dòlmens, però, no foren les úniques sepultures del neolític. Anteriorment, s'havien enterrat els morts en cistes –unes cavitats excavades al terra amb les parets i el sostre recoberts per lloses de pedra– i, després, s'utilitzaren les coves –sovint d'origen natural però modificades amb corredors, portes i murs de pedra. A banda d'aquestes sepultures, una altra manifestació megalítica és la dels menhirs –grans blocs de granit, rectangulars, clavats verticalment al terra–, que podrien haver tingut una funció ritual.

La cultura del megalitisme representa una època que va del neolític a l'etapa del bronze i unes formes de vida a cavall entre els caçadors i recol·lectors que van viure en aquestes contrades des del 12000 aC fins a les comunitats agrícoles prèvies al món ibèric.

La Cova d'en Daina, per la seva significació i importància, fou declarada monument nacional l'any 1931.

Aspecte actual de la cova d'en Daina, una tomba col·lectiva neolítica (2001) [Autor: Foto Estudi Romani. Fons de l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 31_00508].

La Cova d'en Daina, el tercer mil·lenni aC, segons la interpretació i il·lustració de Gabriel Martín Roig [Fons de l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 31_07148].

La plana Basarda (350-50 aC)

02

Un poblat ibèric ben defensat

L'altiplà conegut amb el nom de *plana Basarda* és un dels primers contraforts de l'Ardenya des de la vall del Ridaura. Té bones vistes sobre aquesta, ja que està encimbellat a 298 m d'altitud. Atesa la seva situació estratègica, fou habitat entre els segles IV i I aC, en plena època ibèrica, quan les lluites tribals obligaven a viure en un lloc de fàcil defensa.

El poblat de plana Basarda, d'una extensió de dues hectàrees, tenia un costat feble, de manera que aquí es construí una muralla. Disposava d'un carrer central, una cisterna d'aigua i unes trenta sitges subterrànies per guardar el gra.

Els poblats d'aquesta mena s'anomenen *oppidum*. N'hi van haver d'altres, a prop, com el del Puig Castell (Cassà), Castell Barri (Calonge) o el del Fortim (Sant Feliu).

La societat ibèrica sorgí pels volts del 575 aC, tant per efecte de la influència de poblacions invasores portadores de nous enginys, com pel comerç de les societats autòctones amb pobles del món clàssic –cartaginesos, fenicis, foceus o grecs. Fou una evolució de les antigues societats del bronze (2200-1200 aC) i del ferro (1200-600 aC), posteriors al neolític.

La cultura ibèrica es va estendre per tot el litoral marítim, entre Andalusia i el Llenguadoc. A

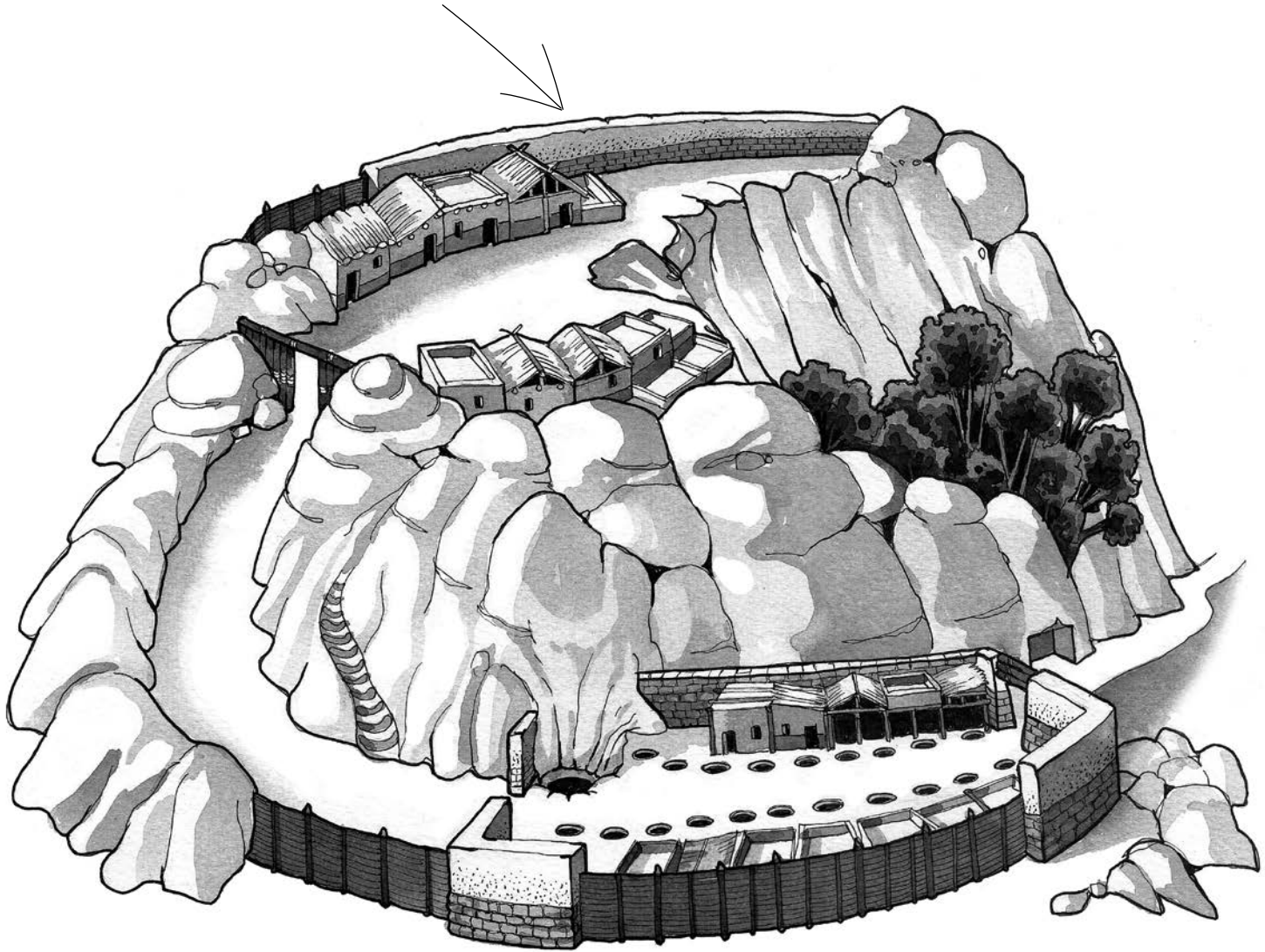
cada zona hi hagué unes tribus determinades; aquí, la dels indigets. Es vivia en llocs alçats, com s'ha dit, i en cases quadrangulars i amb llar de foc. Els poblats tenien un cabdill i hi havia una classe aristocràtica diferenciada. Existien armes de ferro, espais funeraris i edificis religiosos. Ben aviat es va començar a encunyar moneda.

Mentrestant, l'any 218 aC els romans desembarcaren a la península Ibèrica, en el marc de la segona guerra contra els cartaginesos. Els romans ocuparen el nord-est de la península, que fou dit *Tarraconense*. Pels volts del 50 aC, els ibers es van anar romanitzant i, amb la pacificació, van baixar a les planes. Són d'aquesta època els nous assentaments ibero-romans de can Llaurador, Solius o del pla del Vidre, al nostre terme. Així doncs, la nova societat abandonà definitivament els *oppidum* com plana Basarda.

Una de les sitges del poblat de plana Basarda (2005) [Autor: Pep Iglésias Trias. Fons de l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 31_00796].

UNA VISITA ACURADA AL TURÓ PERMET VEURE,
ENCARA, ALGUNES RESTES DEL POBLAT IBÈRIC,
COM SITGES, GRAONS I BASES DE MURALLA.

El poblat ibèric de plana Basarda, entre els segles IV i I aC, segons la interpretació i il·lustració de Gabriel Martín Roig [Fons de l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 31_07149].

El temple de Malvet (500-975)

De mausoleu a primera parròquia

La societat romanitzada va anar evolucionant, amb el canvi de mil·lenni, cap a un sistema de vida organitzat al voltant de les vil·les agrícoles, la unitat d'exploració bàsica durant la tardoantiguitat (s. V-VIII). Aquest període es caracteritzà pel domini successiu de visigots i de sarrains, i pel naixement d'una nova aristocràcia rural.

Durant aquests anys sembla que hi hauria hagut una vil·la –o un edifici semblant– en el lloc que després fou conegut com a *Malvet* –actual sector urbanitzat de Serrasol. Prop d'aquesta vil·la o edifici s'hauria construït un temple per a funcions espirituals, el qual esdevingué un dels edificis religiosos més importants del terme. Ja en època altmedieval (s. IX-XI), es transformà en la primera església parroquial.

Als seus inicis, el temple de Malvet va ser bastit com a edifici funerari o mausoleu. S'aixecava damunt de les tombes de dos personatges suposadament cèlebres. Desconeixem el nom que rebia el paratge del temple, però al segle X era conegut amb el nom de *vila Malvero* o *Malvet*. El mausoleu tenia una petita nau de planta rectangular en forma de T i un absis carrat, i sota el paviment interior hi havia les dues tombes esmentades.

Més endavant el lloc va anar congregant altres sepulcres, de manera que el temple va aca-

bar fent les funcions de capella de tot el cementiri. L'edifici es va reestructurar en diverses ocasions, fins que al segle VIII es van fer nous murs que envoltaren els antics i es va adequar el temple com a lloc de culte cristià. Aquest esdevingué la primera església parroquial de Malvet, el nucli de població que després rebria el nom d'*Aro* –o de *Santa Cristina*– dins una unitat geogràfica que es va començar a denominar *Vall d'Aro* (s. IX). Eren ja els temps de la Marca Hispànica, els francs, els comtats i l'incipient feudalisme.

Però el temple de Malvet no durà gaires anys més. Fou abandonat, per raons que desconeixem, la segona meitat del segle X i substituït per l'església de Santa Cristina –300 metres més a l'est. Va restar en l'oblit tot un mil·lenni, fins que les obres de la urbanització de Serrasol el van tornar a treure a la llum, els anys seixanta del segle XX. Avui, Malvet dona nom a un veïnat i inspira el d'una urbanització.

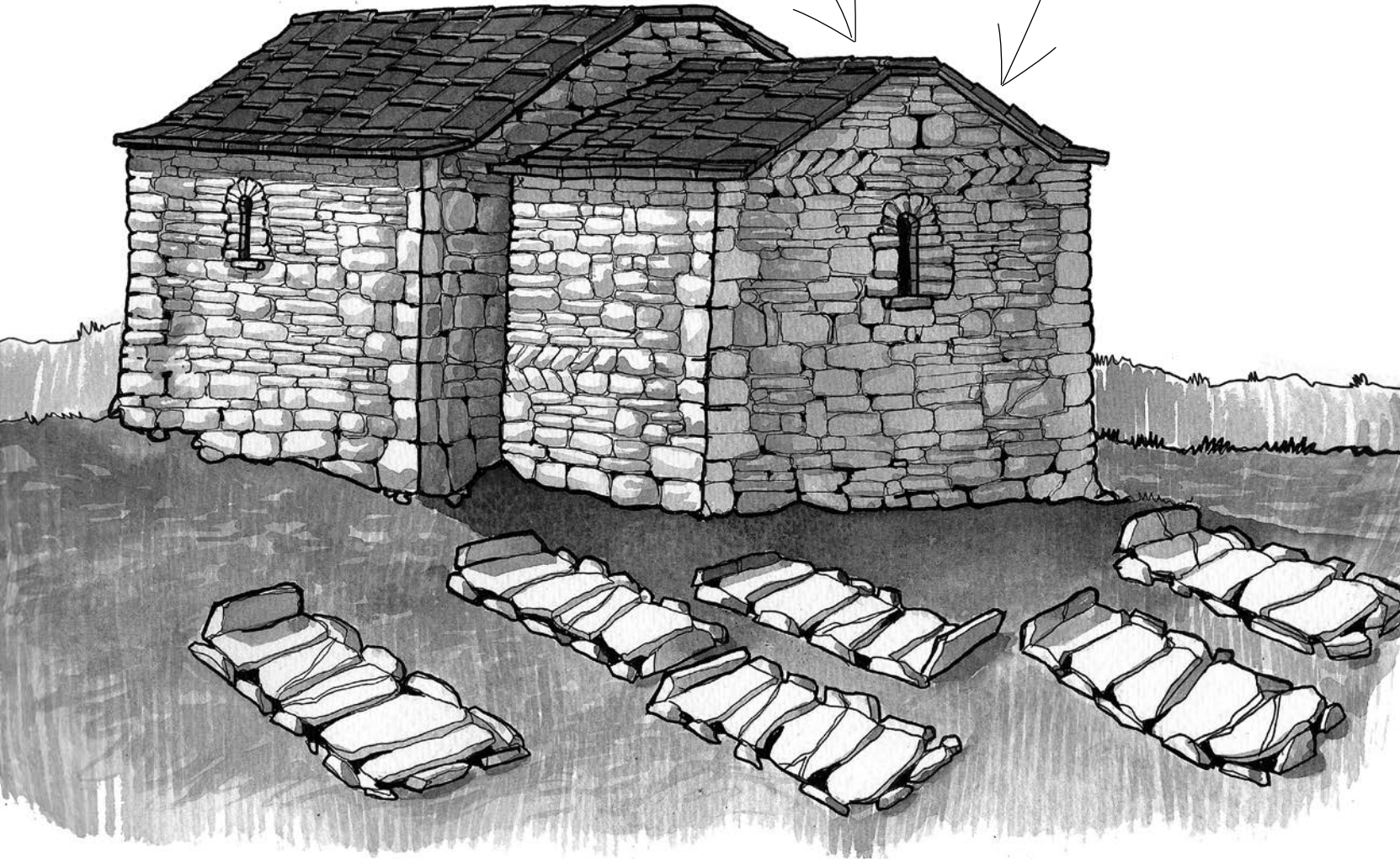

El temple de Malvet, vers els segles IX-X
-al final de període preromànic-, segons
la interpretació i il·lustració de Gabriel
Martin Roig [Fons de l'Ajuntament de Santa
Cristina d'Aro, 31_07150].

03

LES TOMBES CÈLBRES VAN QUEDAR A L'INTERIOR,
SOTA EL PAVIMENT DEL PRESBITERI, MALGRAT LES
REFORMES ARQUITECTÒNIQUES POSTERIORS.

L'ABSIS ERA LLEUGERAMENT
TRAPEZOIDAL.

El castell de Solius (1050-1374)

Epicentre del poder feudal

En temps del feudalisme, en un dels turons amb més bona visibilitat del terme de Solius, es va aixecar un castell. Aquest, el castell de la Roca de Solius, apareix esmentat als documents per primer cop el 1208, però els seus fonaments indiquen que es podria haver començat a bastir al segle XI. Poc a poc es va anar equipant amb una primera tanca de pals, escales, dependències, cisternes i, finalment, amb murs.

Des de 1231, el castell fou propietat del sagristà major de la catedral de Girona –en aquell temps, el poderós Guillem de Montgrí–, que ja tenia altres propietats a la vall d'Aro.

La funció del castell era la vigilància del terme de Solius, sobre el qual el sagristà exercia la jurisdicció, tenia uns drets i cobrava els delmes. En cas d'atac, el castell hauria exercit funcions defensives. Per fer efectiu tot això, el sagristà va nomenar un batlle per administrar justícia al terme i un cavaller, acompanyat de guarnició militar, per al castell.

A Solius, també hi tenia interessos el monestir de Sant Feliu de Guixols. Monestir i sagristia tenien pagesos a Solius, "homes propis", per la qual cosa durant molts anys es van enfrontar pels drets respectius, fins que el 1396, la sagristia va obtenir el control de tot el terme.

El sistema feudal es basava en l'existència d'uns senyors que explotaven la pagesia i s'apropriaven del seu excedent agrícola a canvi de protecció militar. Al capdamunt de la piràmide social hi havia els comtes de Barcelona. Aquest fou el sistema propi de la baixa edat mitjana (s. XI-XV) a Catalunya i, el castell de Solius, un dels seus llocs més emblemàtics a la vall d'Aro, juntament amb el castell de Benedormiens –després dit, simplement, *el castell d'Aro*.

Les primeres esclotxes al sistema feudal les van obrir les universitats de vilatans, constituïdes en moltes ciutats a partir del segle XIII, però també en parròquies menors com les de la Vall d'Aro (1374); així com les guerres dels pagesos de remença (1462-1486).

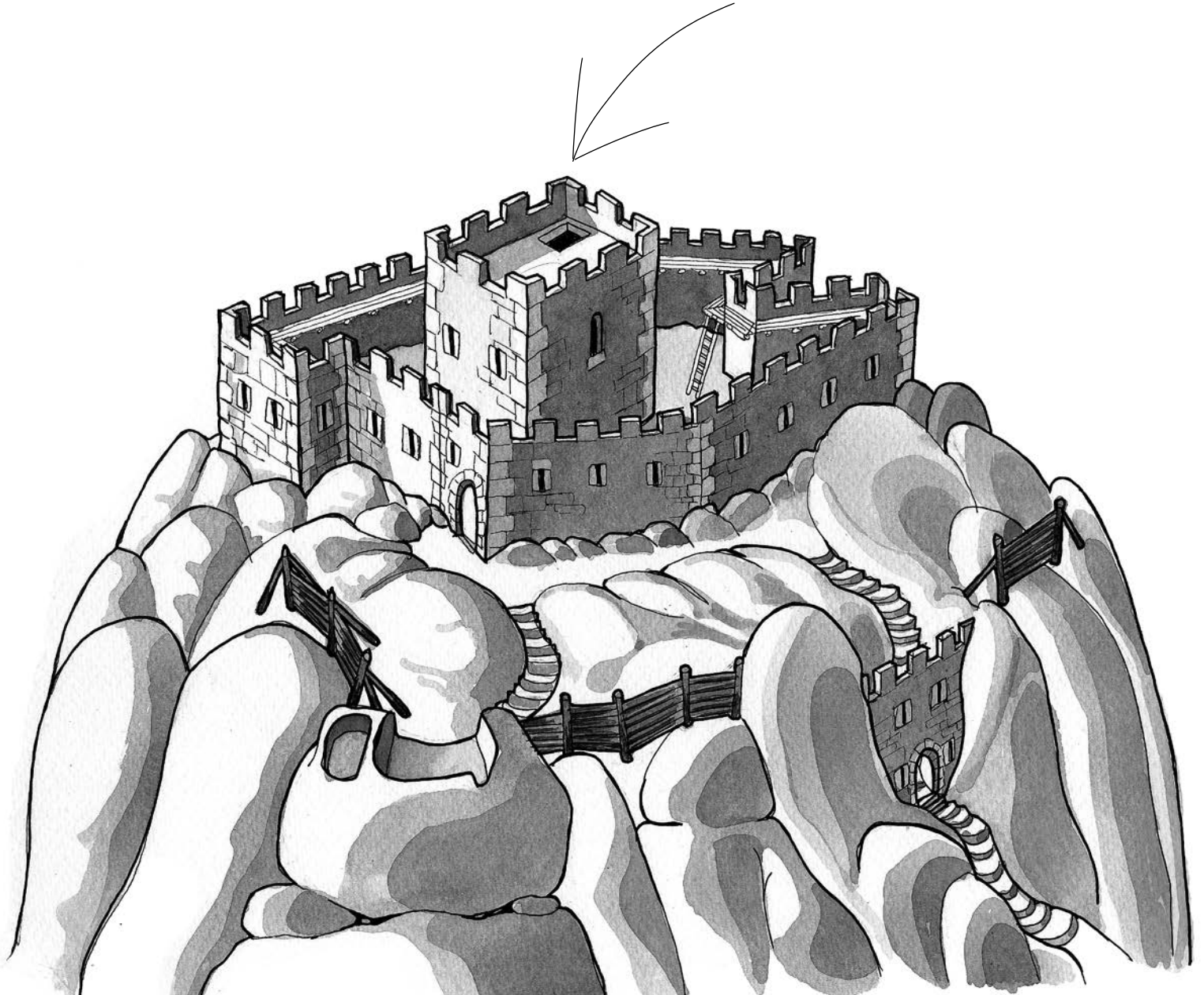
El castell de Solius, però, continuà exercint de centre de la senyoria feudal fins que, al segle XVI, va iniciar la seva decadència i ruïna. Es reforçà per la primera guerra carlina (1833-1839), s'abandonà posteriorment i, el 9 de setembre de 1969, s'ensorrà gairebé del tot a causa d'una tramuntanada.

Vista general del paratge de Solius, amb el castell damunt d'un turó i el mas Vicens, emblanquinat, als seus peus (1960-1969) [Col·lecció d'imatges de Gerard Bussot i Liñón de l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 33_05327].

El castell de la Roca de Solius, cap al segle XIV, segons la interpretació i il·lustració de Gabriel Martín Roig [Fons de l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 31_07151].

LA SAGRISTIA MAJOR DE LA CATEDRAL DESIGNÀ UN CAVALLER ENCARREGAT DEL CASTELL. EL 1296, AQUEST ERA PERE GOXAT, DE LLAMBILLES, EL QUAL ES FEIA ACOMPANYAR D'UNA GUARNICIÓ MILITAR PERMANENT.

L'església de Santa Cristina d'Aro (1374-1550)

La seu de la universitat de la Vall d'Aro

L'església de Santa Cristina d'Aro va ser molt més que una parròquia. No només fou el lloc que va congrega els fidels i les cases del lloc, sinó que, a partir del segle XIV, exercí de seu de la universitat de vilatans i, per tant, de lloc de reunió i debat de tot el veïnat de la Vall d'Aro.

Malgrat que els orígens de l'església de Santa Cristina es remunten a la segona meitat del segle X, no va ser fins al segle XIV que l'església va esdevenir la seu del consell de la universitat de la Vall d'Aro, que aplegava els veïns de les parròquies de Santa Cristina, Solius, Bell-lloc, Romanyà i Fenals. La universitat es va constituir el 1374, quan els esmentats veïns es van organitzar de forma singular i diferenciada de la universitat de Sant Feliu de Guíxols, tot i que hi estaven subordinats –no tenien batlle propi, per exemple, però sí un jurat en cap (1584).

Malgrat que la universitat de la Vall d'Aro tenia caràcter reial, com la de Sant Feliu, continuaven existint senyors feudals, que tenien els seus drets sobre la terra i les persones. En relació amb això, l'església de Santa Cristina també fou un lloc de reunió per als pagesos de remença, els quals pretenien alliberar-se de drets senyorials considerats abusius: el 1448, els remences de la Vall d'Aro es van congrega al cementiri annex a l'església. Amb tot, això no evità que es produïssin les guerres remences de 1462 i 1481.

Al segle XVI, l'església de Santa Cristina va continuar essent la seu del poder polític i administratiu. S'hi reunia el consell plenari de la universitat, format per cinquanta persones, i el consell reduït, de catorze membres. Dins del temple es procedia a la renovació d'aquests càrrecs –cada mes de juny– i al nomenament de funcionaris municipals; i a fora, a la plaça, es feien les subhastes i els arrendaments públics.

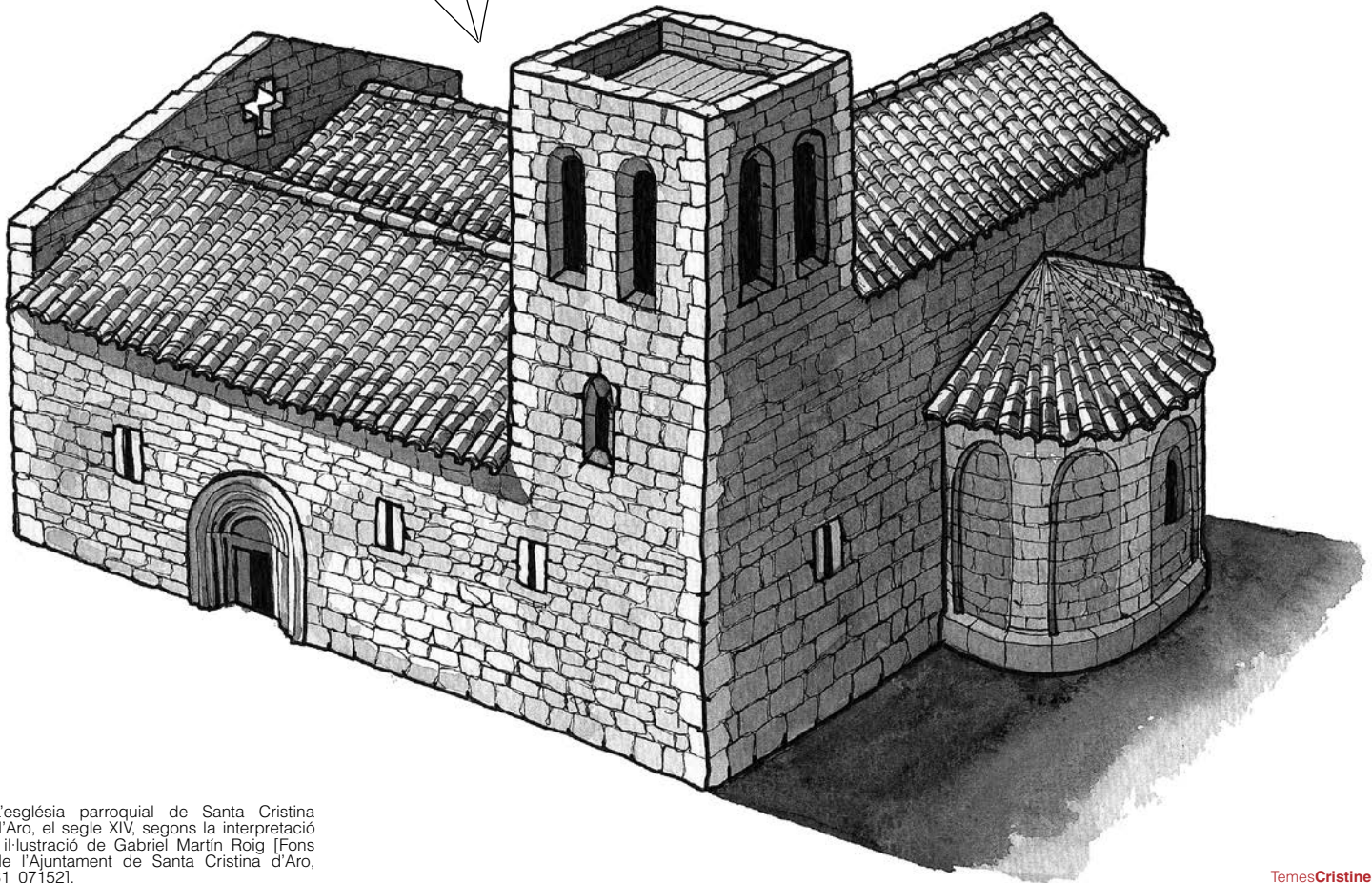
De tota manera, Santa Cristina era una església relativament allunyada dels llocs més perifèrics de la vall, per això alguns consellers arribaven tard a les sessions. A finals del segle XVI, l'església també va perdre centralitat quan es començà a desenvolupar el nucli “de davall”, futur barri de la Teulera. Durant la Guerra de Successió, a més, fou cremada. Amb tot, ben entrat el segle XVIII, la prosperitat del negoci del suro va permetre estrenar nova porta, sagristia i campanar –el mateix que encara veiem avui. Finalment, amb la independència municipal de 1858, la seu de l'ajuntament passà a ser un edifici específic, purament civil.

L'església parroquial de Santa Cristina d'Aro, el lloc on es reunia la universitat de veïns dels pobles de la Vall d'Aro, envoltada de cases i camps de conreu (1950-1959, aprox.) [Fons de l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 31_00061].

ACTUALMENT, UNES GOLFES COBREIXEN
I DISSIMULEN LES TRES TEULADES DELS
CASSOS PRIMIGENIS DE L'EDIFICI.

FINS AL SEGLE XVIII, EL CAMPANAR
VA CONTINUAR TENINT UN ASPECTE
PURAMENT ROMÀNIC.

L'església parroquial de Santa Cristina d'Aro, el segle XIV, segons la interpretació i il·lustració de Gabriel Martín Roig [Fons de l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 31_07152].

El molí d'en Provensal (1550-1652)

Torre de guaita en temps difícils i molí de vent en temps de pau

El molí d'en Provensal fou un edifici fort i resistent, situat al capdamunt d'un turó prominent, al límit de terme entre la Vall d'Aro i Sant Feliu de Guíxols. Aquesta situació geogràfica li va permetre gaudir d'una bona visibilitat sobre la costa de Guíxols, la platja d'Aro i l'interior de la vall, per tal d'albirar possibles amenaces, a la vegada que, a dins, es molia el gra.

De fet, als segles XVI-XVII es van fer freqüents les ràtzies d'embarcacions pirates del Nord d'Àfrica, els atacs de la flota turca o els cops de força dels bandolers emboscats a les Gavarres. Per això van començar a ser tan útils els edificis de tipus torre –com el molí d'en Provensal– i masies fortes o que es van anar fortificant aquests anys amb espitlleres i garites.

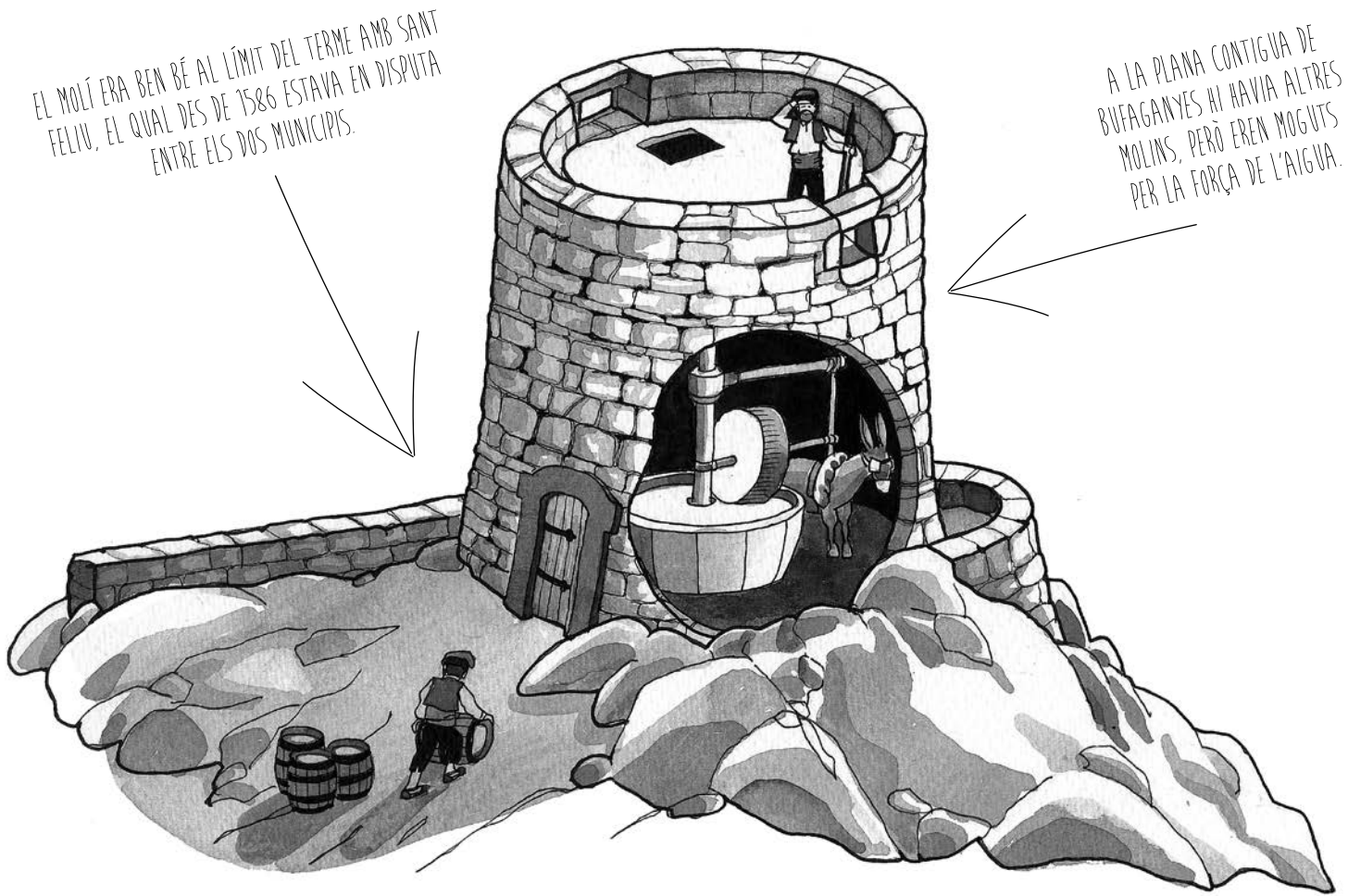
El molí d'en Provensal –dit així perquè depenia del mas del mateix nom, emplaçat igualment al paratge de Bufaganyes però a la plana, a la vora del Ridaura– hauria format part d'un sistema de vigilància en el qual hi havia el castell de Sant Elm i el molí de les Forques, situats a banda i banda de la badia guixolenc, i el molí de les Eres –altres molins, doncs, que també feien funcions de guaita. A l'interior de la vall d'Aro, a més, calia comptar els castells de Benedormiens i el de la Roca de Solius, tot i que

aquests van quedar clarament superats per les noves amenaces.

De fet, per a la defensa era millor autoorganitzar-se, per això a l'Empordà es va formar, a més, un sometent local, un cos de defensa capitanejat pels principals caps de casa de la zona dedicat a combatre i capturar les temudes colles de bandolers. El sometent feia d'exèrcit de defensa, ja que no es podia comptar amb el de la monarquia hispànica, ocupat en guerres fora del país. Al contrari, quan aquest exèrcit estava de pas per la vall d'Aro generava més problemes que beneficis: calia allotjar-lo i alimentar-lo, i això era costós –i, per tant, provocava picabaralles entre els diferents poders locals. A Catalunya, el descontentament general pels allotjaments fou la causa principal de la Guerra dels Segadors (1640-1652), que a la vall d'Aro es va viure en forma de saquejos i robatoris.

El molí d'en Provensal, un dia en què s'hi va fer la matança del porc i venda de queviures (a finals de 1876) [Autor: Magin Polbach. Col·lecció d'imatges de Gerard Busot i Liñón de l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 33_00344].

EL MOLÍ ERA BEN BÉ AL LÍMIT DEL TERME AMB SANT FELIU, EL QUAL DES DE 1586 ESTAVA EN DISPUTA ENTRE ELS DOS MUNICIPIS.

A LA PLANA CONTIGUA DE BUFAGANYES HI HAVIA ALTRES MOLINS, PERÒ EREN MOGUTS PER LA FORÇA DE L'AIGNA.

El molí d'en Provensal, els segles XVI-XVII, segons la interpretació i il·lustració de Gabriel Martín Roig [Fons de l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 31_07153].

L'església de Santa Agnès de Solius (1715-1783)

Un temple refet gràcies a la prosperitat agrícola i forestal

Després de la Guerra de Successió (1704-1715), l'església de Santa Agnès necessitava una profunda reforma, però no serà fins a finals del segle XVIII que es reedificarà gairebé per complet i que passarà de tenir un aspecte romànic a neoclàssic.

L'església tenia els seus orígens a la segona meitat del segle XI. Ben aviat va fer les funcions de parròquia del terme de Solius, aplegant els masos dispersos del lloc. El terme anava del Ridaura al mar –com actualment– i durant molt temps va estar en disputa entre dos senyors feudals: el bisbe de Girona i l'abat del monestir de Sant Feliu.

Durant la Guerra dels Segadors (1640-1652), Solius fou saquejat pels francesos. No tenim notícia, però, que el temple patís desperfectes. En canvi, sí que en devia patir durant la Guerra de Successió. Els anys següents s'arreglaren algunes portes, campanes i altars, i l'església es va tornar a beneir el 1741, però sembla que l'edifici tenia problemes greus que obligaven a reedificar-lo. Tot i això, encara es trigaria trenta anys a fer les obres necessàries.

La nova església es pagà amb les rendes i almoines obtingudes a Sant Baldiri –una capella de l'Ardenya, existent des de 1474, relativa-

ment propera a Solius– i amb els impostos de la pagesia del lloc. De fet, Solius era un lloc pròsper, la segona meitat del segle XVIII, amb 30 masies a ple rendiment, 140 habitants –entre els quals, treballadors immigrants– i un mestre de minyons, per exemple. La prosperitat provenia tant de l'agricultura com de l'extracció de suro dels boscos, destinat a la naixent manufactura de taps de viles properes com Sant Feliu. Amb tot, fins que l'església no es va ensorrar, el 1773, no se'n va fer una de nova.

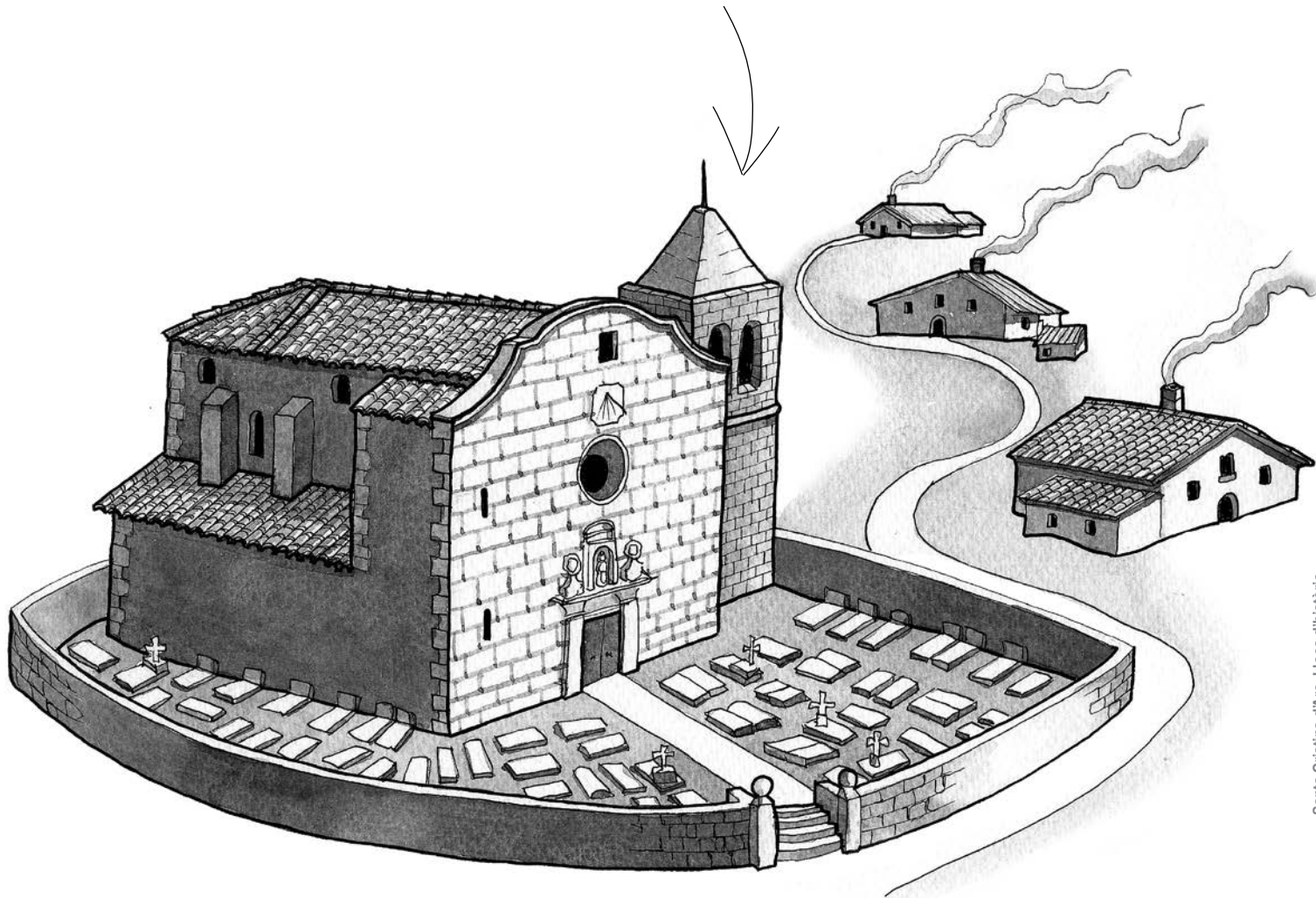
El nou temple fou fet amb una sola nau i quatre capelles laterals. Es va orientar al revés que l'anterior i només es reaprofità el campanar, que tenia una coberta piramidal i aspecte romànic. L'església s'acabà el 1783 i, a dins, es van col·locar els anteriors retaules barrocs, més altres que s'havien encarregat de nou, com el que adornaria l'altar major, acabat el 1818.

L'església de Santa Agnès, un dia que un grup de persones s'hi retratà en sortir de missa (1890-1900, aprox.) [Procedència: Agustí Roldós. Col·lecció de documents audiovisuals i gràfics solts de l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 32_00858].

L'església de Santa Agnès de Solius, entre 1783 i 1829, segons la interpretació i il·lustració de Gabriel Martín Roig [Fons de l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 31_07154].

MALGRAT LES OBRES, EL CAMPANAR ROMÀNIC ES VA MANTENIR. ELS ANYS 1829-1834, PERÒ, ES VAN TAPIAR ELS FINESTRALS I EL COS ES VA ALLARGAR AMB PEDRA DE BELL-LLOC, DONANT-LI FORMA OCTOGONAL. TOT PLEGAT ES VA COBRIR AMB UNA CÚPULA DE RAJOLA GROGA I VERDA, COM L'ACTUAL.

El poble de Romanyà de la Selva (1808-1814)

Lloc de pas de refugiats de la Guerra del Francès

Romanyà és un nucli habitat, situat al capdamunt d'una carena de les Gavarres, propera a la vall del Ridaura. Està format per un grup de cases al voltant de l'església, masies escampades pel terme i una recent urbanització.

El terme –originalment anomenat *Biert*– s'havia format a redós de la parròquia de Sant Martí, al segle X. Al segle XIV, un cop passades les pitjors epidèmies de pesta negra, Romanyà quedà integrat per 90 habitants. No és gaire probable que els segles següents augmentessin gaire, almenys fins al creixement econòmic derivat de l'explotació del suro, que al final del segle XVIII va permetre duplicar la població de tota la Vall d'Aro. Romanyà, que era un lloc agrícola i de vinya, també disposava d'abundants boscos d'alzines sureres, algunes d'elles monumentals. En aquest sentit destacava, per exemple, el Suro Gros.

Situats en aquest moment, el poble va viure un dels seus episodis més compromesos, amb la Guerra del Francès (1808-1814). Un exèrcit napoleònic de 30.000 homes, comandat pel general Saint-Cyr, va creuar i saquejar la vall d'Aro, el desembre de 1808, en el seu avenç des de Roses cap a Barcelona, passant per la Bisbal, la Ganga –i després ocupant, fins i tot, els Àngels. També el sometent circulava per la vall, anant i venint del port de Sant Feliu a Girona.

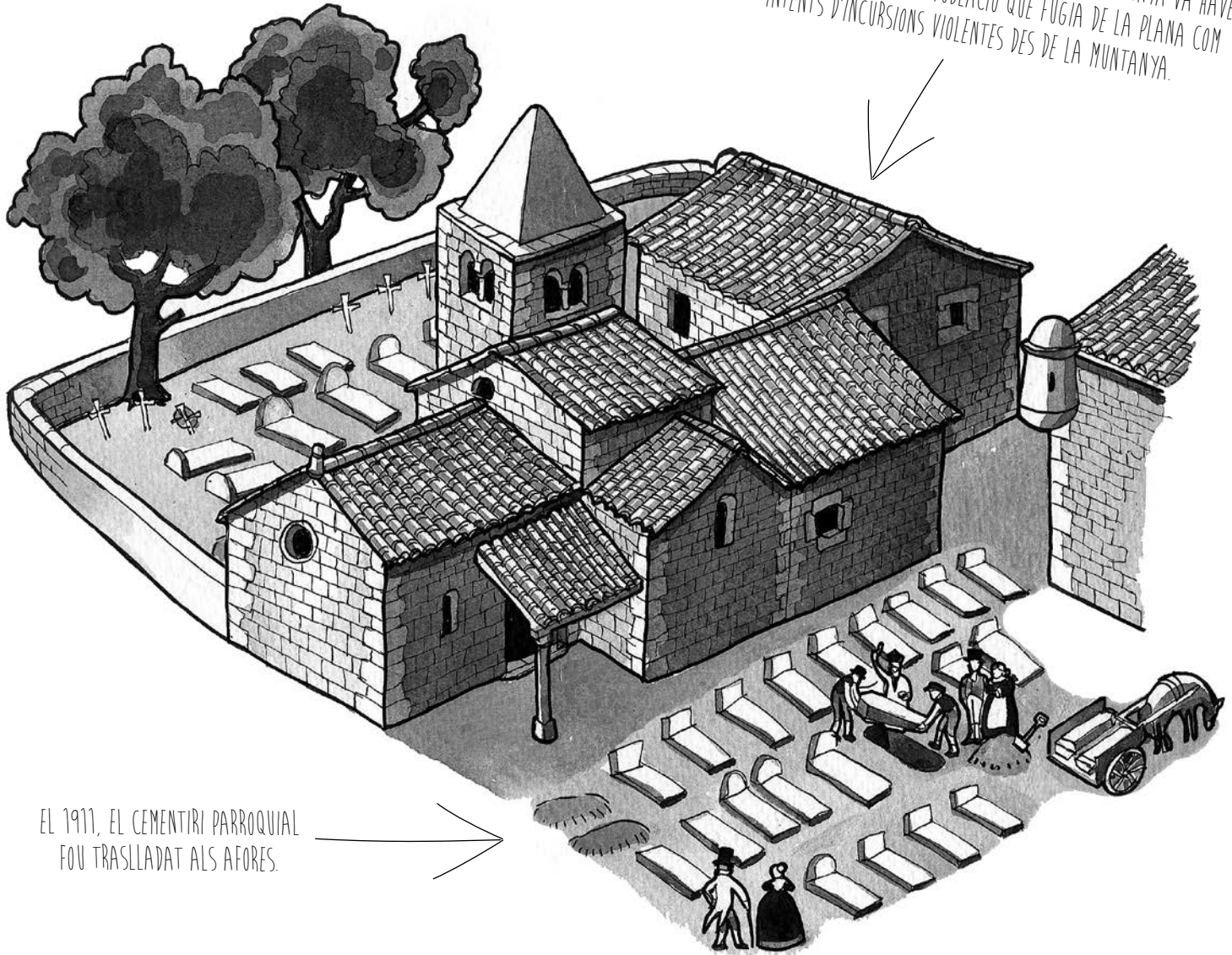
Tot plegat va causar pànic a les poblacions de Llagostera i Cassà, que van quedar despoblades. Un centenar d'habitants de Cassà, guiats pel clergue Joaquim Bagis, van fugir Gavarres amunt, passant pel terme de Romanyà, concretament pel mas Salvador, on van dormir, i finalment assoliren el refugi dels Metges, tot i que no s'hi quedaren. Novament, van fugir a Tossa i acabaren al Maresme. L'èxode de població de la plana va fer que a Romanyà, el 1809-1810, hi morís més gent expatriada que originària del lloc. Els enterraments es van fer al cementiri parroquial, llavors situat al costat de l'església.

Després de la guerra, hi va haver una forta crisi alimentària, econòmica i demogràfica. A banda d'això, la influència francesa havia donat lloc a la Constitució espanyola de Cadis (1812), que va fer desaparèixer l'antic règim senyorial i va crear les províncies i els municipis. La construcció de l'estat liberal va tenir resistències, com la dels carlins. Pel que fa a Romanyà, per exemple, se sap que la partida del cabdill Tristany va saquejar i incendiar el poble, l'octubre de 1837.

L'església de Santa Martí i la plaça de Romanyà (2001). A la part posterior del temple hi havia el cementiri [Autor: Foto Estudi Romani. Fons de l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 31_00510].

PER LA SEVA CONDICIÓ DE LÍMIT DE LA VALL D'ARO, ROMANYÀ VA HAVER DE VIURE TANT EPISODIS DE POBLACIÓ QUE FUGIA DE LA PLANA COM INTENTS D'INCURSIONS VIOLENTES DES DE LA MUNTANYA.

EL 1911, EL CEMENTIRI PARROQUIAL FOU TRASLLADAT ALS AFORES.

L'església i el cementiri parroquial de Romanyà, els anys 1809-1810, segons la interpretació i il·lustració de Gabriel Martín Roig [Fons de l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 31_07155].

L'edifici del primer Ajuntament (1857-1890)

La seu de la independència municipal

L'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro ha tingut quatre seus diferents fins avui. La primera estava situada al barri del Pedró. Fou un edifici construït expressament per a dependències municipals entre els anys 1857 i 1859.

El municipi de Santa Cristina d'Aro, que comprenia les parròquies de Santa Cristina, Solius, Bell-lloc i Romanyà, s'originà quan l'antiga Vall d'Aro es partí en dos. Durant el segle XIX hi va haver diversos intents de dividir el terme. La primera partició va tenir lloc entre 1820 i 1823; la segona, entre 1836 i 1843, i la tercera i definitiva, el 1854.

Aquest any es nomenà un alcalde –Josep Sala i Vilanova– i es van començar a redactar actes municipals. Aquest cop la situació es devia considerar definitiva, ja que el 1855 s'iniciaren gestions per comprar un solar on poder edificar la seu de l'ajuntament i, dos anys després, ja s'hi feien obres, gràcies als avançaments fets per alguns grans propietaris del terme, entre ells, el mateix alcalde.

Malgrat que l'Ajuntament ja funcionava regularment, el 1858 encara va haver de tramitar un expedient de segregació davant la Diputació de Girona, que es va acabar resolent favorablement i, per tant, va fer oficial i definitiva l'existència de Santa Cristina en el mapa municipal. D'aquesta manera culminava un llarg

procés de lluita per assolir l'autogovern municipal, encetat al segle XIV.

L'edifici de l'Ajuntament també va acollir l'escola de nens –als baixos–, almenys des de 1866. Les oficines i el saló consistorial eren a la planta pis. Aquest saló va haver de ser remodelat el 1877 i les obres les va pagar Jaume Noguera, un cristinenc que havia fet fortuna a l'Havana.

Des d'aquest saló, l'alcalde i els regidors van prendre decisions que afectaren la vida dels habitants del lloc, que llavors ja eren uns 1.300: repartiment dels impostos, confecció de lleves militars, emplaçament d'escoles, oficina de correus i cementiris, delimitació del terme, foment del negoci del suro, contenció de les avingudes del Ridaura, intent –frustrat– d'evitar la fil·loxera, etc.

L'Ajuntament va ocupar l'edifici del barri del Pedró fins a 1939, any en què es traslladà al carrer del Comerç. L'edifici restà només per a usos escolars i, finalment, quedà buit, fins que el 1983 cobrà nova vida amb la ubicació de la biblioteca municipal.

Part posterior de l'antic ajuntament i escola de nens, al barri del Pedró, abans d'iniciar-se la reforma per a ubicar-hi la biblioteca (1979-1980, aprox.) [Col·lecció d'imatges de Gerard Bussot i Linón de l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 33_05354].

L'AJUNTAMENT SERIA SAQUEJAT
DURANT LA TERCERA GUERRA
CARLINA (1872-1876).

OFICINES I SALÓ
CONSISTORIAL.

ESCOLA DE NENS.

La seu del primer Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, els anys seixanta del segle XIX, segons la interpretació i il·lustració de Gabriel Martín Roig [Fons de l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 31_07156].

El baixador de Bell-lloc (1892-1914)

Una estació de tren en una parròquia rural

La construcció de la línia de ferrocarril entre Sant Feliu de Guíxols i Girona, inaugurada el 30 de juny de 1892, va comportar que les diverses poblacions del trajecte acolliessin estacions i baixadors que es van construir al costat de la línia. En aquest sentit, en terme de Santa Cristina se'n van fer dues: la de Santa Cristina (actual oficina de Turisme) i la de Bell-lloc - Font Picant.

La nova infraestructura permetia recórrer els 37 quilòmetres de la línia en 2 hores. Connectava el port de Sant Feliu amb la comarca de la Selva i, finalment, la capital provincial: Girona. Això beneficià clarament la indústria surotapera de la comarca, per exemple, ja que només existia una carretera provincial, acabada el 1870, apta per a carruatges.

Tornant a Bell-lloc, el baixador disposava de vies en tots dos sentits i d'una via morta per a càrrega i descàrrega. L'edifici de viatgers ja s'havia construït el 1890 i, el 1895, es va fer un restaurant.

L'estació era propera a l'església de Santa Maria i a algunes de les masies escampades pel terme. Bell-lloc sempre havia estat la parròquia menys poblada del municipi: a l'època del tren tenia 64 habitants, la qual cosa representava tan sols un 6 % dels de tot el municipi, que eren 1.098.

El baixador, però, no es va fer per a aquestes 64 persones, sinó perquè allà es trobaven els camins de Solius, Romanyà i Santa Cristina; i, encara més, perquè d'aquells paratges brollava la coneguda aigua mineral de les fonts picants de Bell-lloc, Penedes i Salenys, l'empresa comercialitzadora de la qual féu aixecar un edifici just al davant de l'estació de tren, el 1914. Aquestes fonts eren molt visitades el 15 d'agost, dia de la festa major o aplec de Bell-lloc, quan les colles de Santa Cristina, Castell d'Aro i Sant Feliu hi anaven a dinar i ballar sardanes.

El tren de Sant Feliu a Girona, el "Carrilet", va connectar la vall d'Aro amb les poblacions veïnes abans que ho fessin altres infraestructures importants, com la carretera que anava a la Bisbal, passant per Castell d'Aro (1902), o el pont que permetia salvar el Ridaura en direcció a Sant Feliu (1914).

El 10 d'abril de 1969, després de gairebé 77 anys de servei, el ferrocarril fou clausurat, i l'estació de Bell-lloc fou abandonada —el restaurant ja havia tancat el 1936. Anys després, el 2000, l'espai que ocupava la línia fèrria va ser condicionat com a via verda.

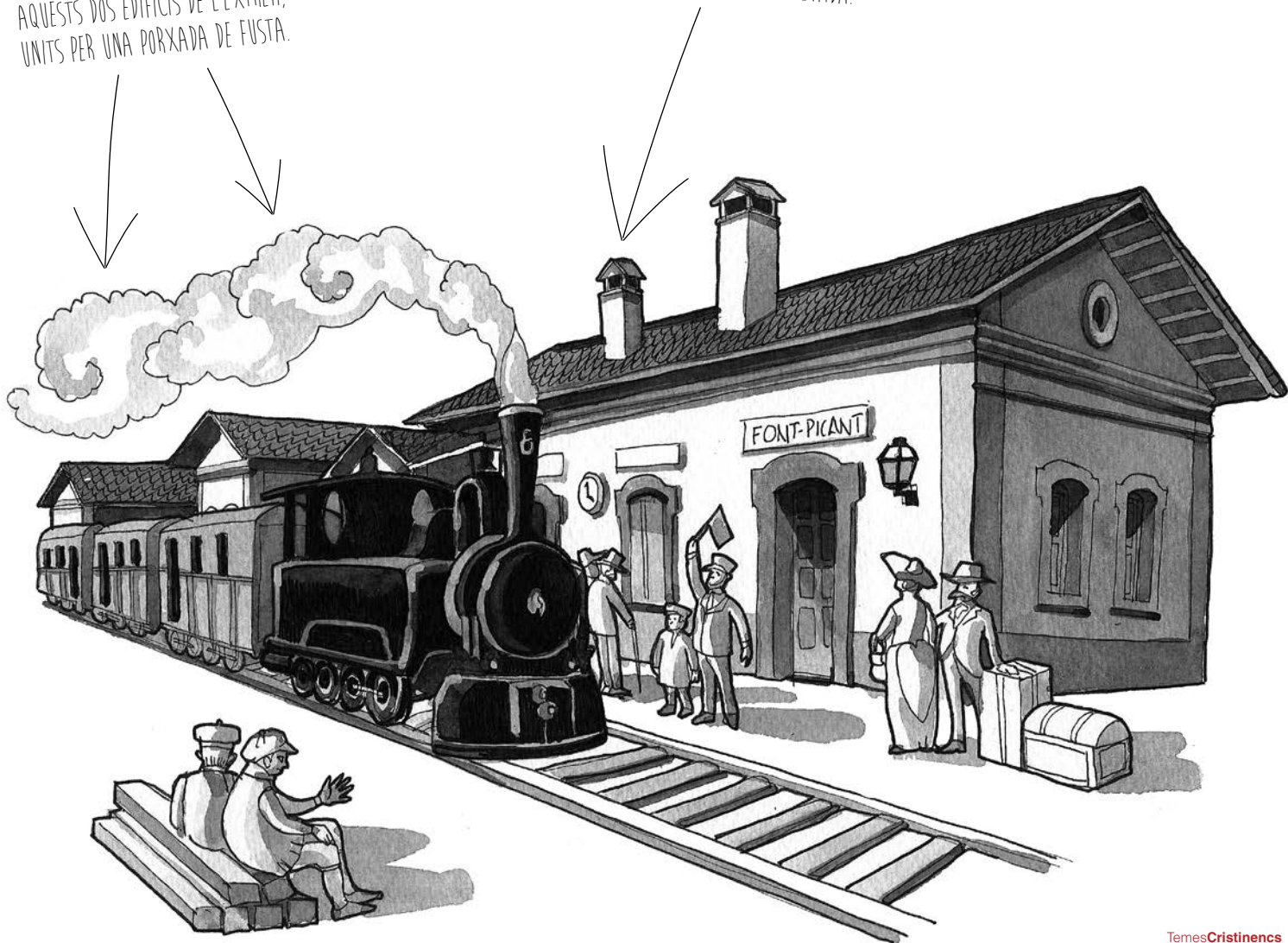

El baixador de Bell-lloc, amb l'edifici de viatgers a primer terme, un possible dia d'aplec (1910-1929, aprox.) [Col·lecció d'imatges de Gerard Bussot i Linçón de l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 33_00265].

El baixador o estació de Bell-lloc, pel volts de 1900, segons la interpretació i il·lustració de Gabriel Martín Roig [Fons de l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 31_07157].

EL RESTAURANT S'UBICAVA EN AQUESTS DOS EDIFICIS DE L'EXTREM, UNITS PER UNA PORXADA DE FUSTA.

L'ESTIU DE 1902, UNA PLAGA DE CUQUES, CAIGUDA A LES VIES DES DELS SUROS, VA FER RELLISCAR LES LOCOMOTORES; I EL 1947, UN COMBOI RESTÀ ATURAT SIS DIES AL BAIXADOR, A CAUSA D'UNA GRAN NEVADA.

El barri de la Teulera (1930-1939)

11

El nou centre del poble

Des de finals del segle XVI, com a mínim, la parròquia de Santa Cristina d'Aro havia començat a tenir dos nuclis de població importants. En deien els nuclis de "damunt" i de "daval".

El nucli de "damunt" era el que després es coneixeria com a districte de l'Església i districte del Pedró –un i altre estaven enganxats. Havia estat considerat sempre el centre del poble, perquè s'hi emplaçava l'església i l'Ajuntament.

A mitjan segle XIX, aquest nucli aplegava 56 cases habitades, en canvi el de "daval", situat a la plana del Ridaura i anomenat carrer de la Teulera, només en tenia 19. Tanmateix, era conegut pel fet d'haver donat nom a un conflicte entre exportadors de suro i manufacturers que va tenir lloc el 1830, al port de Sant Feliu, i que fou anomenat motí de la Teulera pel fet que el suro provenia de magatzems d'aquest carrer cristinenc.

La resta de nuclis del municipi eren disseminats: el veïnat de Salom, amb 33 habitatges; les parròquies de Romanyà, també amb 33, i de Solius, amb 28; el veïnat de Bufaganyes, amb 15; la parròquia de Bell-lloc, amb 12; i els veïnats del Vilar, amb 10; Malvet, amb 9, i Canyet –a tocar de Castell d'Aro–, amb 6.

El 1910, però, el barri de la Teulera, amb 249 habitants, sobrepassà per primer cop el de l'Església i el Pedró junts, que en tenien 236.

Els anys posteriors van estar freqüents, però des dels anys trenta del segle XX, la Teulera ja seria el districte més populós.

Això s'explica pel fet que, per la Teulera, es va fer passar la carretera provincial de Girona a Sant Feliu (1858-1870), i això va anar concentrant, lentament, el trànsit rodat, tallers, botigues i noves cases, al nou barri.

El 1872 es va urbanitzar el descampat que feia de plaça de la Teulera, on confluien els camins de Palamós i Sant Feliu i on se celebraven les festes i els balls. Allà també s'hi va fer la nova escola de nenes. El 1923, es donaren nom als vials que sortien del carrer central –la plaça, per exemple, fou anomenada Baldiri Reixac. Tot semblava anunciar l'imminent canvi de centralitat del municipi dels anys trenta.

Les necessitats del trànsit d'automòbils van obligar a tallar els plàtans que guarnien el carrer de la Teulera, l'artèria principal del poble, per tal d'eixamplar-lo (1959). No hauria fet falta: avui, el trànsit s'ha desplaçat a la carretera C-65, fora del nucli urbà.

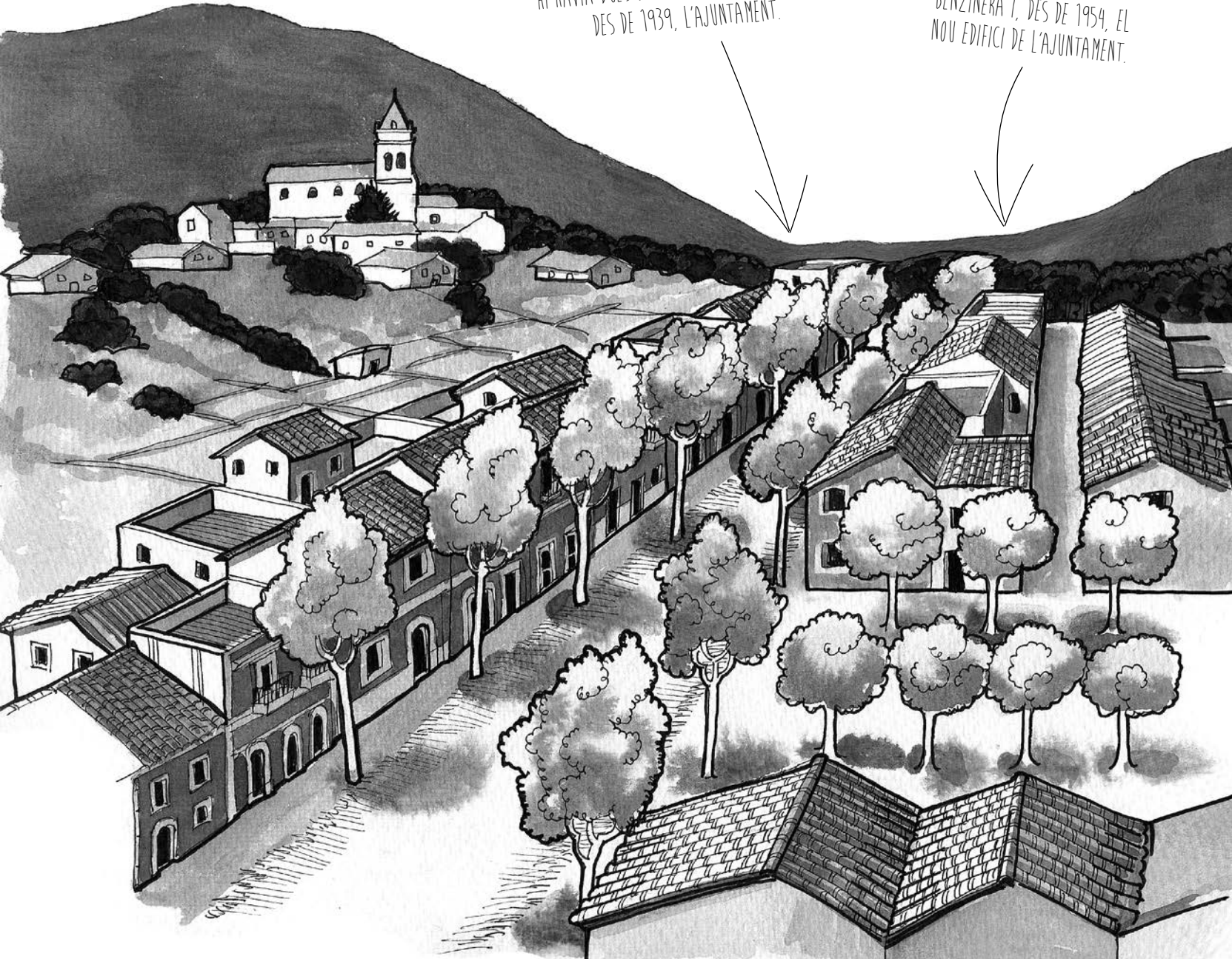

El carrer de la Teulera, vist des de l'altura de l'actual can Barnés –costat dret– i amb les fileres de plàtans a banda i banda (1929) [Col·lecció d'imatges de Gerard Bussot i Liñón de l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 33_05289].

El barri de la Teulera, en primer terme, i el de l'Església i el Pedró, al fons, els anys trenta del segle XX, segons la interpretació i il·lustració de Gabriel Martín Roig [Fons de l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 31_07158].

A LA BANDA NORD DEL BARRI DE LA TEULERA
HI HAVIA DUES SALES DE BALL, UNA FONDA I,
DES DE 1939, L'AJUNTAMENT.

A LA BANDA SUD, LA
BENZINERA I, DES DE 1954, EL
NOU EDIFICI DE L'AJUNTAMENT.

El paratge de Canyet (1946-1963)

12

El bressol del turisme cristinenc

El topònim Canyet dóna nom a dos indrets del municipi de Santa Cristina d'Aro, un que toca a Castell d'Aro i un altre situat a l'extrem sud del terme –un tram de costa urbanitzat amb el nom de Rosamar. Va ser aquí on van tenir lloc les primeres manifestacions del turisme al nostre municipi.

Abans de l'arribada d'aquest fenomen, però, el Canyet litoral tenia un interès purament agrari, forestal i marítim. Des d'època medieval, se sap que a Canyet s'extreia peix de la seva costa i també que hi havia un molí a la riera del mateix nom. A banda d'això, hi havia el mas de Canyet, que explotava les terres circumdants. Per la seva condició de litoral abrupte, Canyet fou també un lloc de contrabandistes i carrabiners, els quals van disposar d'una caserna a prop del mas.

En ple segle XX, Canyet, l'únic tram marítim del terme cristinenc, va veure arribar els primers estiuers. El lloc estava molt identificat amb la marca Costa Brava i amb les seves recòndites cales.

Amb la vista posada en aquests actius, Pere Sacrest adquirí i enderrocà el mas de Canyet, el 1946, per fer-hi un xalet. En aquells anys de poques alegries econòmiques per la majoria, un pocs i distingits visitants, convidats per Sacrest, començaren a freqüentar el paratge: els monarques belgues Balduí i Fabiola; el rei Umberto, d'Itàlia; el mariscal francès Jover, o els

escriptors catalans Carles Soldevila, Josep Pla i Agustí Calvet "Gaziel", per exemple.

Els anys cinquanta, el turisme es va començar a generalitzar entre les classes mitjanes europees i, a banda de Canyet, també algunes cases particulars de Santa Cristina i fondes com Can Barnés van rebre hostes. El turisme desvetllà l'economia, va fer créixer la construcció i, des de la dècada dels anys seixanta, Santa Cristina començà a dotar-se de noves urbanitzacions per a la segona residència –quinze, a dia d'avui. En aquest sentit, a Canyet es projectà la urbanització anomenada *Rosamar* (1963).

El creixement econòmic dels anys vuitanta reforçà les urbanitzacions existents. Santa Cristina passà dels 927 habitants (1960) als 2.900 (2001). Tanmateix, a partir dels anys noranta es començaren a percebre els efectes adversos d'aquest model: depredació del medi natural, enlletgiment paisatgístic, contaminació del litoral, etc. Canyet és un exemple de tot això, tant del naixement del turisme com de la posterior massificació. Des de 2004, està envoltat per l'Espai d'Interès Natural de l'Ardenya.

El paratge de Canyet, amb la platja pròpia –en terme de Santa Cristina– i la dels Canyerets, al fons –en terme de Sant Feliu– (1920-1939, aprox.). A l'esquerra s'hi veu una part de l'antic mas, substituït el 1946 pel xalet d'en Pere Sacrest, i a la dreta, les gloriets [Autor: Ricard Mur. Col·lecció de documents audiovisuals i gràfics de l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 33_00285].

El xalet d'en Sacrest, situat davant la platja de Canyet, entre 1946 i 1963, segons la interpretació i il·lustració de Gabriel Martín Roig [Fons de l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 31_07159].

CANYET ERA UN PARATGE SOLITARI, PERÒ NO PAS INACCESSIBLE: ESTAVA UNIT AMB SANT FELIU I TOSSA PER UNA CARRETERA QUE ES CONSTRUÏ PER PAL·LIAR LA CRISI OBRERA DE LA PRIMERA GUERRA MUNDIAL.

EL 1968 ES LLANÇÀ LA IDEA D'UNA ALTRA CARRETERA, MAI REALITZADA, QUE HAVIA D'UNIR LA URBANITZACIÓ DE ROSAMAR AMB SANTA CRISTINA PEL MIG DE L'ARDENYA.

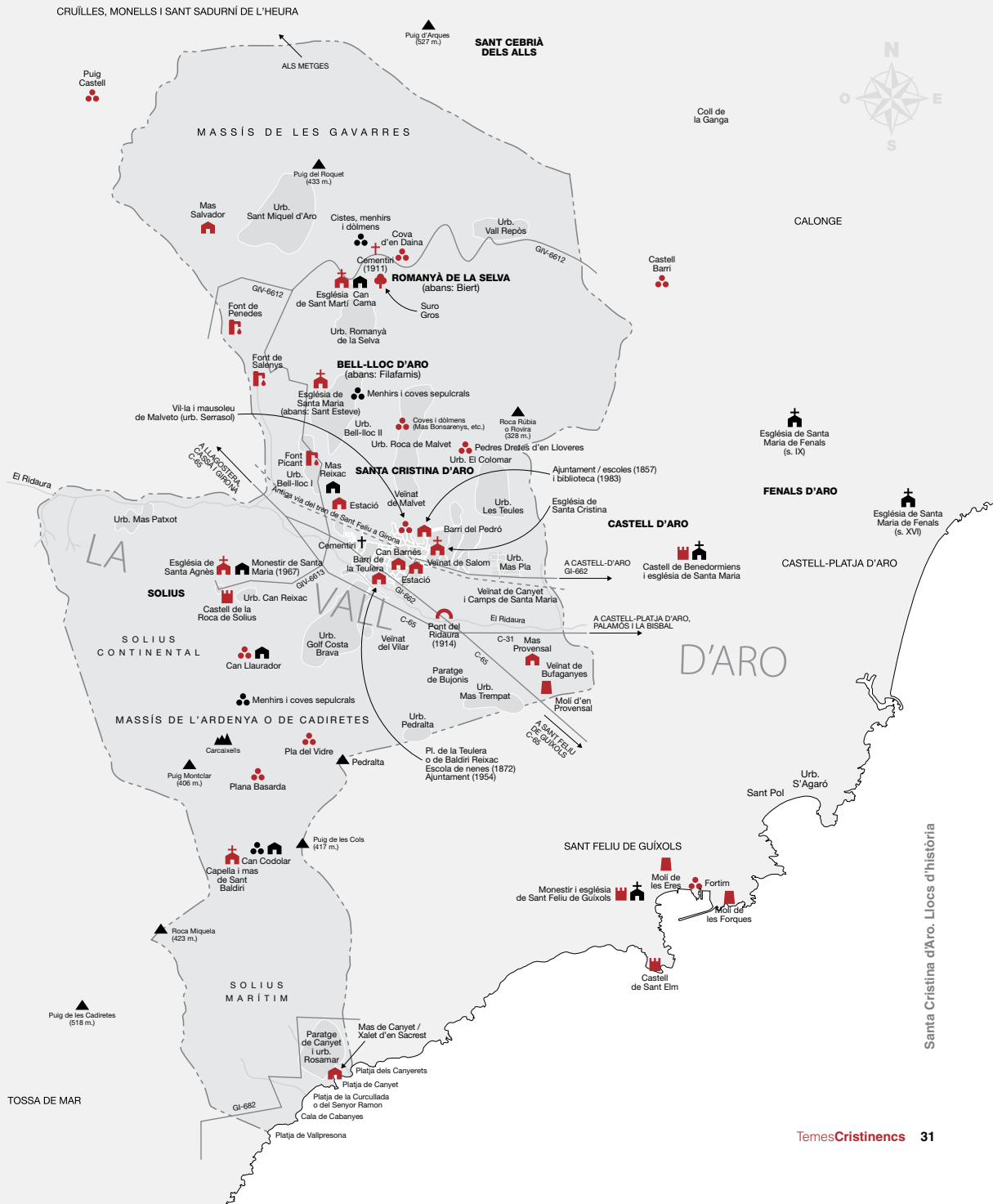

Bibliografia i fonts principals

Per ordre de lloc

- 1 LLINÀS, Joan; MERINO, Jordi. "La Cova d'en Daina de Romanyà", dins *Gavarres*, 13, 2008, p. 108-109.
TARRÚS, JOSEP (i altres). *Dòlmens i menhirs, 48 monuments megalítics del Baix Empordà, el Gironès i la Selva*. Figueres: ART-3, 1990.
- 2 AICART HEREU, Francesc; NOLLA i BRUFAU, Josep M; VIVO i LLORCA, Jordi. *La plana Basarda. Història i arqueologia d'un jaciment maleit*. Girona; Santa Cristina d'Aro: Institut del Patrimoni Cultural de la Universitat de Girona; Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 2007.
AICART i HEREU, F. "El final del món ibèric a la Vall d'Aro i Sant Feliu de Guíxols: Estat de la qüestió", dins *Estudis del Baix Empordà*, 19, Sant Feliu de Guíxols, 2000, p. 17-25.
- 3 AICART, Francesc; NOLLA, Josep Maria; PALAHÍ, Lluís. *L'Església Vella de Santa Cristina d'Aro. Del monument tardoantic a l'església medieval*. Santa Cristina d'Aro: Ajuntament de Santa Cristina d'Aro; Institut de Recerca Històrica de la Universitat de Girona, 2008.
MALLORQUÍ i GARCIA, Elvís; SOLDEVILA i TEMPORAL, Xavier. "L'etapa carolíngia, del 800 al 1000", dins SAURÍ ROS, M. Concepció; SOLER SIMON, Santi (coord.). *Història del Baix Empordà*. Girona: Diputació de Girona, 2006, p. 171.
- 4 AICART HEREU, Francesc; AULADELL AGULLÓ, Marc; VIVO LLORCA, Jordi. *El castell de la Roca. Les empremtes d'una fortalesa fantasma a Solius (Santa Cristina d'Aro, Baix Empordà)*. Santa Cristina d'Aro; Girona: Ajuntament de Santa Cristina d'Aro; Institut de Recerca Històrica de la Universitat de Girona, 2010.
MALLORQUÍ, Elvís. "Els castells i els senyors feudals", dins *Gavarres*, 3, p. 80-81.
- 5 BARREDA, Pere. *Set segles de Govern Municipal a la Vall d'Aro. 1 - Castell-Platja d'Aro*. Castell-Platja d'Aro: El Carrilet Edicions, 2007, p. 6-15.
GAIJX MOLTÓ, Jordi; FOGUERAS CORDERO, Gerard. *El naixement del municipi de Santa Cristina d'Aro (1854-1868)*. Santa Cristina d'Aro: Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 2008.
- 6 CALZADA i OLIVERAS, Josep. "La contenció de la Vall d'Aro", dins *Estudis sobre temes del Baix Empordà*, 1, 1981, p. 102-103.
FRIGOLA ARPA, Jordi. "Episodis de lluita (I) i (II)", dins *Gavarres*, 9 i 10, 2006, p. 104-105.
- 7 MOLI FRIGOLA, Montserrat. "La Il·lustració a Solius i la construcció de Santa Agnès (1773-1773)", dins *Patrimoni i Història Local. Jornades d'homenatge a Lluís Esteve i Cruañas*. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols, 1996.
ESTEVE I CRUAÑAS, Lluís; PALLI i BUXÓ, Lluís. "Resums diversos i altres dades: 8 - Solius", dins *Els llocs de la Vall d'Aro. Gissalis i el Monestir Guixolenc (881-1199)*. Sant Feliu de Guíxols: Amics del Museu Municipal de Sant Feliu de Guíxols, 1995, p. 121-127.
- 8 MALLORQUÍ, Elvís. "Expatriats pels francesos", dins *Gavarres*, 16, 2009, p. 104-105.
BUSSOT i LIÑÓN, Gerard. "Romanyà de la Selva", dins *Recull d'imatges i comentaris*. Santa Cristina d'Aro: Ajuntament, 1991, p. 70-77.
- 9 GAIJX MOLTÓ, Jordi; FOGUERAS CORDERO, Gerard. *El naixement del municipi de Santa Cristina d'Aro (1854-1868)*. Santa Cristina d'Aro: Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 2008.
BURGUENO, Jesús; LASSO DE LA VEGA, Ferran. *Història del mapa municipal de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2002.
- 10 BUSSOT i LIÑÓN, Gerard. "La construcció de l'estació de tren de Bell-lloc - Font Picant", dins *Recull d'imatges i comentaris*. Santa Cristina d'Aro: Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 1991, p. 62-66.
DE BLAS i VILÀ, Ignasi. *Del tren de Sant Feliu de Guíxols. Comentaris d'un Ferroviari*. [S.l.]: [s. e.].
- 11 BUSSOT i LIÑÓN, Gerard. "El barri de la Teulera: l'artèria principal del poble", dins *Recull d'imatges i comentaris*. Santa Cristina d'Aro: Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 1991, p. 40-50.
Fons de l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro: G113, Censos de població de 1901 i 1910; G116, Padrons d'habitants de 1905, 1924 i 1936; G117, Resums numèrics de població de 1920, 1930 i 1936; i G118, Estadístiques del padró de 1910, 1920 i 1930.
- 12 BUSSOT i LIÑÓN, Gerard. "Canyet: el litoral cristinenc", dins *Recull d'imatges i comentaris*. Santa Cristina d'Aro: Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, 1991, p. 98-101.
COSTA, Teresa. "Els primers turistes a Santa Cristina", dins *Gavarres*, 15, 2009, p. 101.

Situació geogràfica

Santa Cristina d'Aro. Llocs d'història

Dotze espais que ens permeten
viatjar al passat (2700 aC - 1963)

El nou quadern dels Temes Cristinencs ens presenta dotze indrets del municipi de Santa Cristina d'Aro amb una càrrega històrica especial. Acumulen capes temporals successives i, per tant, diferents històries humanes sedimentades.

Però, sobretot, són llocs que ens parlen amb claredat d'una època: tombes que ens expliquen com eren enterrats els nostres avantpassats més remots, poblats que permeten entendre per què calia viure en un lloc elevat, temples que van ser edificats abans de l'arribada del cristianisme, castells que permetien exhibir la fortalesa d'un senyor feudal, esglésies on es prenia decisions que afectaven el veïnat, altres que foren refetes en èpoques de bonança, molins que permetien dividir atacs de pirates, pobles de muntanya que veien anar i venir refugiats de guerra, edificis construïts expressament per estrenar la independència municipal, estacions de tren que van revolucionar la manera de viatjar, noves barriades que van desplaçar el centre del poble i paratges de gran bellesa freqüentats pels primers estiuiejants.

Aquest recull d'escenaris històrics ens proposa viatjar pel passat, des del neolític fins al fenomen del turisme. És, doncs, una invitació a conèixer d'on venim a través de les restes materials encara visibles.

Jordi Gaitx Moltó

Tècnic de l'Arxiu Municipal de Santa Cristina d'Aro

Ajuntament de
Santa Cristina d'Aro

Arxiu Municipal de Santa Cristina d'Aro

arxiu@santacristina.net

Tel. 972 83 70 10

www.santacristina.net/ca/arxiu_municipal.html

www.facebook.com/arxiu.santacristinadaro

TemesCristinencs

Per saber-ne més...

www.santacristina.cat/ca/llocs_d_historia.html

TemesCristinencs

EstudisCristinencs

